

Projekt Over Muren

Misbrugsbehandling i fængsler er lidt af et kultursammenstød. Hvordan får man det til at fungere?

AF CAMILLA HJØRNHOLM OLSEN

Det er velkendt, at forskellen mellem behandlerkulturens tillid og fængselskulturens kontrol medfører et grundlæggende dilemma i forbindelse med behandling i fængsler. Ikke mindst i arresthusene, hvor de indsatte, som deltager i misbrugsbehandling, ikke er 'isoleret' på en stoffri afdeling. Disse indsatte er i kontakt med både ikke-misbrugende indsatte og fængselsfunktionærer¹, der ikke nødvendigvis har den store viden om misbrug. Sådanne faktorer påvirker både de indsatte deltagere, behandlerne samt selve behandlingen.

I forlængelse af artiklerne af henholdsvis forskerne fra Center for Rusmiddelforskning og Niels Løppenthin fra Kriminalforsorgen i STOF nr. 12², hvor der blev brugt megen spalteplads til at beskrive forholdet mellem fængselsfunktionærer og behandlere, vil jeg i denne artikel, med udgangspunkt i Projekt Over Muren (POM), komme med nogle konkrete bud på, hvordan man kan imødekomme de iboende udfordringer, der ligger i at etablere et samarbejde mellem to så forskellige kulturer som fængselsvæsenet og behandlingsverdenen.

Jeg mener, at man allerede fra udtænkningen af et behandlingsprogram i et fængsel, ud over implementering og daglig drift bør fokusere på, hvordan man kan skabe grobund for en forståelse mellem behandlerkulturen og fængselskulturen – da den potentielle konflikt jo er til at forudse.

Når et projekt vil bygge bro mellem to meget forskellige kulturer, er det væsentligt allerede på 'tegnebrættet' at få inddraget repræsentanter fra begge lejres øverste ledelse og få dem til at involvere sig aktivt i projektets udformning.

Partnerskabsmodellen

Lige over muren i Vestre Fængsel har Projekt Over Muren til huse. POM er et behandlingstilbud til varetægtsarrestanter og afsonere i Københavns Fængsler, der består af Vestre Fængsel, Blegdamsvejens Fængsel og Politigårdens Fængsel. Projektet er et behandlingssamarbejde mellem Københavns Fængsler og Center for Misbrug i Københavns Kommune etableret på baggrund af behandlingsgarantien, der blev indført i de danske fængsler pr. 1. januar 2007. Projektet er foreløbig finansieret via satspuljemidler, og der arbejdes i øjeblikket på at forlænge projektet.

Københavns Fængsler er opdragsholder og har entereret med Københavns Kommune i en partnerskabsmodel med fuld gennemsigtighed og samarbejde omkring behandlingsindsats,

projektstyring og økonomiske forhold. Styregruppen består af repræsentanter fra Københavns Fængsler og Københavns Kommune. Projekt Over Muren har gennem sin tilknytning til Center for Misbrug adgang til kognitive behandlingskonsulenter, alment fagligt netværk og administrative ressourcer.

Allerede dengang, da Projekt Over Muren blot var en idé, der var skitseret i en projektbeskrivelse³, har der været bevidsthed omkring, hvordan man i organiseringen af projektet kunne forsøge at bygge bro mellem de to væsensforskellige verdener, som misbrugssystemet og fængselsvæsenet repræsenterer.

Partnerskabsmodellen har været den overordnede strategi til at skabe de bedst mulige forudsætninger for et samarbejde mellem Københavns Fængsler og Københavns Kommune med den dertilhørende styregruppe bestående af repræsentanter fra begge lejre.

I forbindelse med eksterne projekter er det en god idé at integrere personale fra moderorganisationen, der er vellidte og har mange kontaktflader, som en slags kulturformidlere.

Projektmedarbejdere som kulturformidlere

Der har helt fra projektets start været en bevidsthed om, at Københavns Fængslers medarbejders accept af POM ville have afgørende betydning for projektets grad af forankring og succes.

Det har haft stor betydning for den relativt gode accept, som POM nu nyder blandt medarbejderne i fængslet, at POM helt fra begyndelsen har haft tilknyttet medarbejdere med mange års erfaring inden for Københavns Fængsler. POM har både haft tilknyttet en sygeplejerske som projektmedarbejder og en tidligere projektsekretær som koordinator - begge udlånt af Københavns Fængsler.

Samarbejdet med sygeplejersken skabte et godt fundament for at tilrettelægge og målrette behandlingsindsatsen og resulterede desuden i, at mange i fængslet, via mund-til-mund-metoden, fik kendskab projektet.

Når man netop i første fase valgte en sygeplejerske til at varetage den praktiske implementering af POM, var det, fordi hun havde kendskab til målgruppen, misbrugerne og arbejdsgangene i fængslet. Helt konkret mødte hun op på de øvrige faggruppers morgenmøder for at orientere om POM, besvare eventuelle spørgsmål og i det hele taget signalere projektets samarbejdsvilje.

I næste fase inddrog man en anden projektmedarbejder fra fængslet som koordinator. Grunden til, at man valgte netop denne person som koordinator, var, at hun havde solidt kendskab til alle faggrupper, havde erfaring med at arbejde med de indsatte og kendte alle sikkerhedsprocedurerne – altså var i besiddelse af kompetencer, der må anses for meget væsentlige, når målsætningen er at få banet en farbar vej ind i en stor arbejdsplads som Københavns Fængsler, der er kendetegnet ved at sikkerhedsspørgsmålet har højeste prioritet.

Koordinatoren, der nu er teamleder, har med sit indgående kendskab til fængslet været uundværlig i forhold til at forklare baggrunden for bestemte ordninger, regler, kutymen og i det hele taget kulturen i Københavns Fængsler.

Hun har desuden fungeret som en tryk indgangsvinkel til projektet for Københavns Fængslers personale. For eksempel var der i projektets start udelukkende henvendelser fra fængslet via denne koordinator.

Personalet i Københavns Fængsler udtrykker på mange forskellige måder, at POM opleves anderledes end andre behandlingstiltag, primært fordi nogle af deres egne medarbejdere er tilknyttet projektet.

Det kan være udfordrende og konfliktfyldt for behandlere at arbejde i fængselssystemet, hvor sikkerhedsforhold har højere prioritet end behandlingsindsatsen, hvilket sætter grænser for behandlingsarbejdet. Derfor søger man ofte for at forklare de forskellige sammenhænge, således at behandlerne kan se baggrunden for og formålet med de begrænsninger, som de sikkerhedsmæssige beslutninger medfører.

Mange potentielle konflikter er undgået alene på grund af, at det har været muligt for projektet at debattere problemstillinger med fængslets medarbejdere, der har fungeret som 'kulturformidlere'. Denne organisering har resulteret i en mere nuanceret forståelse partnerne imellem samt et bedre samarbejde.

Som et konkret eksempel på koordinatorens rolle som kulturformidler kan nævnes hendes funktion i forbindelse med gruppebehandling. Da POM påbegyndte gruppebehandling, var det koordinatorens opgave at gå rundt sammen med behandlerne og hente de indsatte fra cellerne til skolens lokaler for at sikre, at sikkerhedsprocedurerne blev overholdt samt signalere til fængslets øvrige personale, at de kunne være trygge ved situationen. På denne måde blev behandlerne oplært i sikkerhedsprocedurerne og præsenteret af koordinatoren som gæster i fængslet for de øvrige faggrupper, hvilket signalerede respekt og samarbejdsvilje.

Det er altså en særdeles samarbejdsfremmende faktor at tilføre et eksternt projektpersonale fra moderorganisationen. Det er dog væsentligt, at disse interne medarbejdere skal have været ansat i en længere periode, have kontaktflader til alle faggrupper i fængslet og være vellidte i moderorganisationen for at kunne fungere som kulturformidlere.

Ambassadører og samarbejdspartnere

Den interne følgegruppe, der består af ledelsesrepræsentanter fra relevante samarbejdspartnere i Københavns Fængsler, har også spillet en afgørende rolle i forbindelse med accept og forståelse for projektet i fængslet. Særligt i projektets opstartsfasen har følgegruppen været betydningsfuld i

forbindelse med etablering og udvikling af sagsgange samt samarbejdsaftaler med personalet og andre projekter i Københavns Fængsler.

Følgegruppens medlemmer har derudover virket som ambassadører for projektet og medvirket til at udbrede kendskabet til POMs arbejde. I juni 2009 besluttede styregruppen at opløse følgegruppen, da det blev vurderet, at dens rolle var udtjent, idet POM er blevet velimplementeret i Københavns Fængsler.

Det er helt afgørende for POMs succes at have et godt internt samarbejde med Københavns Fængsler. Derfor er der fra projektets start blevet udarbejdet skriftlige samarbejdsaftaler med alle relevante samarbejdspartnere i Københavns Fængsler.

Københavns Fængsler er en stor arbejdsplads, og fængselsfunktionærerne udgør kun én af de faggrupper, som behandlerne samarbejder med. Behandlingsarbejdet omfatter også samarbejde med fængslets socialrådgivere, hospital, skole samt øvrige projekter bl.a. Kongens Ø⁴ og Projekt Menneske⁵. Dertil kommer samarbejde med det administrative personale og ledelsen.

Formålet med samarbejdsaftalerne er at koordinere behandlingsindsatsen omkring den enkelte deltager samt sikre, at alle involverede kender samarbejdets præmisser med henblik på at undgå konflikter i forhold til ansvarsområde. Aftalerne er individuelt tilpasset og indeholder alle en konkret ansvarsfordeling, en vision for samarbejdet samt procedure for konfliktløsning, hvis der opstår uoverensstemmelser.

Enkelte samarbejdsforhold har dog været forbundet med udfordringer, som det har været nødvendigt at arbejde mere med.

Samarbejdet med socialrådgivergruppen bærer præg af at have overlappende funktioner, hvorfor det er naturligt, at der skabes utryghed hos begge parter i situationer, hvor dele af de overordnede arbejdsopgaver er sammenfaldende. POM og socialrådgivergruppen har derfor løbende haft møder omkring rammerne for samarbejdet.

I en periode, hvor POM havde særligt mange indskrevne deltagere, overgik deltagerne til motivationsforløb hos socialrådgiverne. Et sådan særligt arrangement krævede selvfølgelig ekstra møder de to faggrupper imellem med henblik på at få klarlagt, hvem der i sidste ende har hovedansvaret for fx at afklare, visitere m.v.

Fængselsfunktionærernes og behandlernes arbejdsområder i relation til de indsatte er så forskellige, at der kan opstå problemer i situationer, hvor en løsning beror på individuel vurdering, idet behandlere og fængselsfunktionærer typisk vil gå til problemet med forskellige fagligheder, forforståelser og løsningsmodeller.

Et konkret eksempel, der belyser behandlernes og fængselsfunktionærernes forskellige tilgange til de indsatte, er, at behandlerne bruger den indsattes navn, når de omtaler og tiltaler ham eller hende. Dels som et naturligt led i den terapeutiske alliance, dels fordi behandlerne ikke har så mange indsatte at holde styr på ad gangen. Fængselsfunktionærerne derimod skelner mellem de indsatte via deres cellenummer, hvilket også er med til at opretholde den professionelle distance til ham eller hende.

Der er i POM fokus på, at opfattelsen af fængselsmiljøet, herunder fængselsfunktionærer, ikke baseres på antagelser og forforståelser. Det er POMs erfaring, at eventuelle fordomme bedst aflives i det konkrete møde mellem faggrupperne - fx stikker behandlerne altid hovedet ind på betjentstuen for at orientere om deres ærinde, før de går til den indsattes celle. I sådanne situationer opstår ofte en spontan samtale mellem behandler og fængselsfunktionær på tværs af deres fagidentiteter.

Kommunikation er vigtig, men det er vigtigt nøje at overveje, hvordan man bedst rammer målgruppen. At sende en mail er ikke det samme, som at den bliver åbnet og læst. Måske er det mundtlige oplæg på et møde bedre end et nyhedsbrev? Måske virker mund-til-mund-metoden bedre end en hjemmeside?

Kommunikation er vigtig

I et forsøg på at sikre en positiv opbakning fra Københavns Fængsels medarbejdere blev der ved projektets start udsendt et informationsbrev til alle arrester og anstalter under Kriminalforsorgen.

Desuden udformede projektet en brochure med information om projektet som oplæg til samarbejde, der via intranettet blev udsendt til alle medarbejdere i Københavns Fængsler samt uddelt ved afdelingsbesøg, møder m.v.

Et vigtigt led i projektets kommunikationsstrategi har været et tæt samarbejde med Københavns Fængsels kommunikationsafdeling. Således udsendes relevant information om projektet via fængslets intranet. Derudover kan projektets årsrapport eksempelvis downloades på Københavns Fængsels hjemmeside. POM sørger dog altid for at supplere den elektroniske kommunikation med sedler, flyers og pjecer, der deles rundt eller sættes op på opslagstavlerne i fængslet.

I pjecerne henvises til projektets hjemmeside www.kfkk.dk, der er fyldt med information om projektet. Hjemmesiden er primært målrettet mod samarbejdspartnere og pårørende, da de indsatte har ikke adgang til internet, men kan henvende sig til projektet via anmodningssedler.

Generelt er et højt kommunikationsniveau, baseret på målrettet information, vigtigt for et projekt med mange samarbejdsflader.

Sidst, men ikke mindst har projektets teamleder flere gange afholdt interne kursusdage for fængselsfunktionærerne om misbrug og kognitiv behandling. Netop uddannelse af fængselspersonale var jo også en af de løsningsmodeller, som både forskerne fra Center for

Rusmiddelforskning og Niels Løppenthin fra Kriminalforsorgen pegede på som et vigtigt redskab for at komme de iboende barrierer mellem straffesystemet og behandlingssystemet til livs.

Kriminalforsorgens formelle blå stempel

Siden Projekt Over Murens opstart i 2007 har projektet, som det fremgår, haft fokus på, med dets særlige status som eksternt tilbud, at skulle forankres i Københavns Fængsler. En mere formel og overordnet metode hertil end de hidtil beskrevne strategier er akkreditering via Direktoratet for Kriminalforsorgen.⁶

Projektet søgte i februar 2009 om akkreditering, og to måneder senere blev Projekt Over Muren godkendt af det nedsatte Akkrediteringsnævn, som bestod af uafhængige eksperter fra universiteter og misbrugscentre.

Dermed har Projekt Over Muren fået et flot blå stempel, som viser, at det lever op til Kriminalforsorgens krav om misbrugsbehandling i Kriminalforsorgens institutioner. Det er første gang et misbrugsprojekt akkrediteres i første ansøgningsrunde. Dette faktum har vakt interesse fra andre fængsler og arresthuse, og det er projektets håb, at vi ved at fortælle om vores erfaringer kan bidrage til den fremtidige behandlingsudvikling i de danske fængsler.

FORFATTER

CAMILLA HJØRNHOLM OLSEN, CAND.MAG.
CENTER FOR MISBRUG, KØBENHAVNS KOMMUNE

NOTER

---

¹ Fængselsfunktionær er den nuværende stillingsbetegnelse for det, man tidligere kaldte en fængselsbetjent.

² Kolind, T. & Frank, V.A. & Dahl, H.V.: Dilemmaer i hashbehandling i danske fængsler – behandlernes erfaringer - samt Løppenthin, N.: Status og udfordringer for misbrugsbehandlingen i Kriminalforsorgen. Begge i STOF nr. 12, 2008/2009.

³ Den oprindelige projektbeskrivelse er udarbejdet af socialoverlæge Peter Ege fra Københavns Kommune. Den kan downloades fra projektets hjemmeside www.kfkk.dk

⁴ Kongens Ø er et dagbehandlingsprojekt i Vestre Fængsel og Vridsløselille Statsfængsel, der er udsprunget af Minnesotamodellen.

⁵ Projekt Menneske er et behandlingsprojekt for kvinder i Vestre Fængsel.

⁶ Akkreditering er en bedømmelse af, om en behandling lever op til bestemte standarder. Det bedømmes fx, hvilken viden leverandøren af misbrugsbehandling (ansøgeren) har om misbrug, behandling og kriminalitet, hvordan tilbuddet er målrettet klienterne, og hvordan programmet dokumenteres. Se mere på www.kriminalforsorgen.dk

På hjemmesiden www.kfkk.dk

er der flere oplysninger om Projekt Over Muren, bl.a. projektbeskrivelsen, behandlingsmanualer samt akkrediteringsrapporten. Du er også velkommen til at kontakte teamleder Charlotte Kann på telefon 72 55 51 99, hvis du er interesseret i at høre nærmere om projektet.
